

**POLSKA TWÓRCZOŚĆ RELIGIJNA II poł. XVII i pocz. XVIII w.:
RÓŻYCKI, STACHOWICZ, SZARZYŃSKI, GORCZYCKI**

Jacek RÓŻYCKI (1625/35-1703)

→ 13 utw.

Damian STACHOWICZ (1658-1699)

→ 14 utw.

Stanisław Sylwester SZARZYŃSKI (16??-17??), tw. 1692-1713

→ 10 utw.

Grzegorz Gerwazy GORCZYCKI (ok. 1665/7-1734)

→ 40 utw.

[illegible]

Jacek RÓŻYCKI (1625/35-1703/4) → *Hyacinthus*: stąd jego monogram w rkp: *H. R.*)

- od 1640 jako chłopiec-dyszkancista kapeli król. w W-wie (= **Władysław IV**),
- od 1657 następca **Pękiela**: kapelmistrz kapeli król. (przez 50 lat!),
- kapelmistrz **4 królów**:

Jana Kazimierza Waza,

Michała Korybuta Wiśniowieckiego (4 lata),

Jana III Sobieskiego → funkcja sekretarza królewskiego,

Augusta II Mocnego → **Drezno**: 1697 → 62/72 lata.

August II Mocny (Wettyn) → przeniósł kapełę z całym dworem do Drezna;

- Różycki w Dreźnie (1697-1704): kapelmistrz **polsko-saskiej** kapeli król: dzielił tę funkcję z **Johannem Christphem Schmidtem** [1683-1763); później został kap.: 1704].

TWÓRCZOŚĆ: wyj. słabo zachow! (**13 komp.**): Gdańsk, Kraków, Warszawa, Jasna Góra;

→ ogromne straty źródłowe (np. zaginęła *Missa a 16*): ok. 30 komp. zag, znane z XVII-wiecznych inwentarzy (zach. tylko **60 min. twórczości**: Gdańsk, Jasna Góra)

- całość tylko na 2 CD: 2019: A.Kosendiak: Wrocław Baroque Ensemble → <https://culture.pl/pl/tworca/jacek-rozycki>
- żadne dzieło nie ukazało się drukiem za życia R.,
- zach. tw. **wyl. religijna**, gł. **koncerty kościelne** i motety **koncertujące** (łącznie 13 komp.):

KONCERTY KOŚCIELNE: złożone z drobnych **kontrastujących** części.

- *Magnificat a 9 vel 13* (SATB + **5 instr.** [2 skrzypiec, 2 violette, violone] + **ripieni**: sopran i/lub kornet, alt i/lub puzon, tenor i/lub puzon, bas i/lub puzon, *ad libitum*: 2 cornettini, viola basowa, bombardo i/lub fagot, violone grosso, organy),

- **Dixit Dominus a 9 vel 13** [SATB + **5 instr.**, sopran i/lub kornet, 2 skrzypiec, 2 violette, organy, ripieni: sopran, alt, tenor, bas, *ad libitum*: **2 cornettini, viola basowa, bombardo i/lub fagot**]

- *Confiteor* [SATB, 2 skrzypiec, organy];

- *Magnificemus in cantico* [2S, B, org.]; *Exultemus omnes* [2S, B, organy]

<https://www.youtube.com/watch?v=0lVxzU29Ubc> – *Exultemus omnes* - live

<https://www.youtube.com/watch?v=YHMGlxKh3rU> - *Magnificemus in cantico* - Stuligrosz

CECHY:

- wysoki poziom rzemiosła kompozyt., b. swobodne posług. się kontrapunktem,
- bogata melodyka, staranne prowadzenie głosów.,
- pod wzgl. harmon. bardziej zaawansowany niż M.M. (zbliża do tonalności dur-moll),
- swobodne użycie skoków (*saltus duriusculus*) i dyson. w celach interpretacyjnych (retoryka muz.),
- eksperymenty: siega po odległe tonacje (H-dur w *Ave sanctissima*).

INNE sa: 4-gł. hymny a cappella (SATB: 23: *stile antico*):

- wyjątkowa prostota środków (= muzyka funkcjonalna): jaskrawo kontrastują z **stile**

moderno: <https://www.youtube.com/watch?v=aVZwajuGeTc> - hymn a cappella

<https://www.youtube.com/watch?v=GTSTXW0oGHM> - Verbum supernum prodiens

<https://www.youtube.com/watch?v=aVZwajuGeTc>

.....

o. Damian (= Jan) STACHOWICZ (1658-1699): zakonnik: **zakonu pijarów** w Warszawie, Łowiczu, Podolińcu [Spisz-Słowacja: w granicach PL do 1769].

Zakon pijarów: 1621 (łac. "pius" = "pobożny"): [= **Zakon Szkół Pobożnych**].

Zakon Kleryków Regularnych Ubogich Matki Bożej Szkół Pobożnych

(= *Ordo Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*)

- od 1642 ośrodki w PL: Warszawa, Podoliniec, Kraków, Rzeszów.

- działalność: edukacja **bez wzgl.** na wyznanie i pochodzenie, edukacja muzyczna;

- konkurencja dla burs jezuickich.

- **JAN Stachowicz** (ur. 1658), zakon pijarów w Rzeszowie → imię o. **DAMIAN**;

- Podoliniec (kolegium Pijarów), późn. W-wa (1681-90): uczył **poetyki i retoryki, muzyki**.

- **Łowicz** (1681-1699): uczył **retoryki, filozofii, muzyki** (dyrygent chóru).

- wysoko ceniony: „w poetyce i **retoryce** znakomicie wykształcony, kompozytor wielce biegły w sztuce muzycznej i sławny w całym Królestwie Polskim”

DOROBEK: znanych **35** tytułów! ale: zach. **tylko 14 komp.** (5 fragm. + 2 szczątkowo) + 21 w inwentarzach (tytuły);

- siedem w rkp. XVII-XVIII w.; reszta w **odpisach** A. Chybińskiego (problemy rekonstr.);

- wszechstronnie wyk. **technika koncertująca**, zbliżona do **J. Różyckiego** (ten sam czas).

- ciekawe efekty **brzmieniowe**, dobre poczucie formy.

- mimo tekstu rel. zbliżają się do **muzyki świeckiej, nawet operowej**;

- **Missa Requiem**, na: CCATB, 2 vn, 2 **clni**, b.c. (części zmienne + 2 stałe: *Kyrie, Agnus dei*)

- „skomponował mszę żałobną zwaną **Requiem**, **trąbami** groźnie brzmiącymi tak ozdobił, że wywołała wizję przyszłego sądu, szczeg. w *Dies irae*, co bardziej jeszcze ból i lzy wzmagało”
<https://www.youtube.com/watch?v=nhrLK0nnggY&list=RD7-Y7qBvZp1M&index=10> – *Dies irae*

- środek jednoczący wszystkie części: **ostinato** w b.c.

- dominuje **homofonia** (mały udział technik kontrap.)

- błyskotliwe **clarino** (= typowe dla **oper** weneckich i neapolitańskich):

- wirtuozowskie: partie pokrewne z głosami wokalnymi

- najb. znany: **Veni Consolator** na sopran, **clarino** i organy (= b.c.): wirtuoz. **clarino**;

<https://www.youtube.com/watch?v=iN1SGqCwb6c> – *Veni consolator* - **clarino**

.....

Stanisław Sylwester SZARZYŃSKI (dzieła datowane 1692-1713),

- lata życia nieznane; datowane **kopie: 1692-1713**. Również Stachowicza?
- poch. z rodziny Sępów-Szarzyńskich (Lwów),
- nie znane **żadne daty**: **zakonnik**: członek zakonu cystersów.

DOROBK: zach. się **tylko 10 utw.** (= 2 godz. muzyki)

- większość w bibliotece kolegiaty w **Łowiczu** (być może Szarzyński był aktywny w tamtejszym **prymasowskim** zespole?): → W-wa BN: zniszczone w II wojnie św. (SA odpisy Chybińskiego: dziś w BUAM)

- **9 utw.** w **stile moderno**, **1 utw.** w **stile antico** (*Missa septem dolorem*, a cappella)
+ 1 **sonata na 2 viol.+ bc.**

→ **1 głos wok + 2-4 instr. smyczk** (*Jesu spes mea*, *Pariendo non gravaris*);

→ komp. wieloobsadowe: **dwa utwory cykliczne**:

- *Completorium* ; *Litania cursoria*

- *Ad hymnos ad cantus* ; *Gloria in excelsis Deo*.

STILE MODERNO

1) → **1 głos wok + 2-4 instr. smyczk** (*Jesu spes mea*, *Pariendo non gravaris*);

- *Concerto de Deo: Jesu spes mea* (sopran solo + 2 skrzypiec i organy): krótki, **5 min.**

- proza relig. o char. litanijskim (melodyka: śpiewne frazy, typ ariosa),

- 6 odcinków, dialogi głosu ze skrzypcami

<https://www.youtube.com/watch?v=-SqUiLifWPs>

<https://www.youtube.com/watch?v=-KewUVtg14s>

- *Veni Sance Spiritus*: <https://www.youtube.com/watch?v=rlyBf7Zb-6g> – sopran, 7 min.

- kontrasty agogiczne, metryczne, wyraziste **kontrastowanie**.

- *Concerto de Beata Virgine Maria: Pariendo non gravaris* (tenor, 2 viol., org.): **6 min.**

- 4 części: liryzm, śpiewność, przepełnienie typową egzaltacją uczuciową; w częściach szybkich efekty wirtuozowskie (bogata **koloratura**, biegunki skrzypiec),

- sięga po odległe tonacje (*cis-moll*).

<https://www.youtube.com/watch?v=iUSQ36UVEb8>

- *Quam Felix curia* - <https://www.youtube.com/watch?v=zqjcTQ4NHjs> - alt/tenor

- odległe tonacje (*b-moll*).

.....
2) → komp. **WIELKOBSADOWE: 5 głos wok. + inst.**

Jeden z najciekawszych twórców II poł. XVII w.:

- wszystkie: wieloodcinkowe **KONCERTY KOŚCIELNE**:

GRZEGORZ GERWAZY GORCZYCKI (ok. 1665/7-1734)

- uznawany za najwyb. kompoz. późnego baroku w PL, („polski Bach/Haendel”...1759..)
- liczne legendy w XIX w. („muzyka operowa”, „podczas uroczystości koronacyjnych **Augusta III** w Krakowie przeziębził się i zmarł”).
- pochodził ze Śląska, ur. w **Rozbarku** koło **Bytomia** w rodzinie Adama i Anny **Gorczyców** (właścicieli folwarku).

Gorczyca [„-cki”] ⇔ Żebro [„wski”]

<https://www.nfm.wroclaw.pl/wydawnictwa-plytowe-opis?id=100> - Kosendiak

- gruntownie wykształcony (muzyka, filozofia i teologia): studia w **Pradze i Wiedniu**, (w Pradze na wydziale sztuk wyzwolonych i filozofii, **teologia** w Wiedniu: po 7 latach tytuł **licencjata**,
 - w **Wiedniu** styka się z europejską muzyką barokową na wysokim poziomie, z KIM?
 - po powrocie do PL: kończy seminarium duchowne w **Krakowie** i zostaje wyświęcony.
 - zmienia formalnie nazwisko z **Gorczyca** na **Gorczycki**.
 - **Chelmno**: przez 2 lata prowadzi wykłady z zakresu **retoryki i poezji** w Akademii **Chelmińskiej**,
 - **Kraków**: od **1698** do śmierci (**1734**) **kapelmistrz** kapeli katedralnej na **Wawelu**;
 - różne inne funkcje muz. i **kapłańskie** (m.in. opieka nad **wieźniami** osadzonymi w basztach zamku wawelskiego).
- ➔ w **Krakowie**: dziś kult (1994: wmurowana tablica upamiętniająca Gorczyckiego

(w ścianę [kościół Bożego Miłosierdzia](#)):

Tw.: - typowa dla baroku dwoistość stylistyczna (Monteverdi, Lilius, Pękiel...).

- sygnuje charakterystycznymi inicjałami „**GGG**”.

- ok. 40 dzieł z **dwóch nurtów**: **stile antico** / **stile moderno** (odkryta po II w.św.)

- wyłącznie tw. relig., zach. gł. na Wawelu, oraz BJ i BUAM (= odpisy autografów z BN, sporządzone przez **Chybińskiego**).
- **Kraków**: kapela katedralna zał. w 1619 (wok.-instr.), liczyła tylko 14-22 osób!;
- poszcz. gł. wokalne były obsadzone przez 2 śpiewaków; czasami kapela była wzmacniana innymi zespołami wok. katedry (angelistów, **rorantystów**).

Ad. 1. STILE MODERNO: koncerty wok.-instrum. (wszystkie wyd. 1995);

- mistrzowskie opanowanie warsztatu kompozyt.,
- bogata technika polif. (dwugłosowe imitacje, **kontrapunkt podw.**, kanony, odpowiedź realna i tonalna, w 1, 4 i 5, **stretta**);

- technika **koncertująca** (zróznicowanie zespołu / barwy, kontrasty solo/duet /tercet/ tutti).
- dobra znajomość **najnowocześniejszych** środków warsztatu komp.,
- tonalność dur-moll, b. swobodne użycie dysonansu.

Illuxit sol – koncert na 2SATB, 2 skrzypiec, 3 viole.

- tekst: związany z kultem męczenników: poetycka parafraza fragm. 8 listu św. Pawła do Rzymian (8, 35–39).

Illuxit sol iustitiae et flores apparuerunt in terra nostra: In vita patientia, inconcussa fortitudo, intemerata perseverantia, immobilis martyr is constantia, ...	Zajaśniało słońce sprawiedliwości i kwiaty pojawiły się na naszej ziemi: W życiu cierpliwość, nieugięte męstwo, nieustraszona wytrwałość, niewzruszona stałość męczennika,
---	---

<https://www.youtube.com/watch?v=XiUkl6GT0uc> - The Sixteen: Illuxit sol / Zajaśniało słońce
<https://www.youtube.com/watch?v=JlPtD8P7thU> - live

In virtute Tua – b. melodyjne, nowoczesne (J.S.Bach...) **1961: Raków/Kielce**

<https://www.youtube.com/watch?v=0wxMWV0Vezk> – CD Toporowski

<https://www.youtube.com/watch?v=vkpC0iiVkB&list=PL0cMHxW39IW6Z-g-fDD0TRKnQHAbItRL1&index=2>

Laetatus sum: (na SATB, 2 viol., **clarini** i org.): świetne efekty brzmien., swoboda w operowaniu techniką **koncertującą** (kontrasty rejestrów i dynamiki, głosów wokalnych i instrument.); melodyka wokalna **wzorowana na instrumentalnej** (jak u Bacha i Haendla).

<https://www.youtube.com/watch?v=Sjh37e5U2PE> [odkryte 1954, Sandomierz].

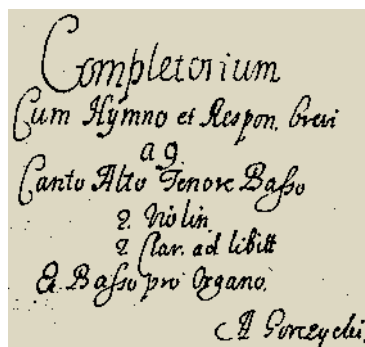
Completorium → odkr. 1961, wyd. 1995: SATB, 2 vni, **2 clarini** (ad lib.) + org.

- **kompleta:** opracowanie ostatniego nabożeństwa liturgii godzin (**późną nocą**),
- „obawa”, bo: kres jasności (życia) => **Te lucis ante terminum** (*Nim kres jasności nadejdzie*)

- 1) **Cum invocarem** - SATB, 2 skrzypiec, 2 clarini, basso continuo
- 2) **In te, Domine, speravi** - SATB, 2 skrzypiec, basso continuo
- 3) **Qui habitat** - SATB, 2 skrzypiec, basso continuo
- 4) **Ecce nunc benedicite** - SATB, 2 skrzypiec, clarino, basso continuo
- 5) **Te lucis ante terminum** - SATB, 2 skrzypiec, basso continuo
- 6) **In manus tuas** - SATB, 2 skrzypiec, basso continuo
- 7) **Nunc dimittis** - SATB, 2 skrzypiec, 2 clarini, basso continuo

- ogromne (600 t.): bogata faktura polif., b. sfigurowana melodyka (nie liryczna, jak u Szarzyńskiego) o szybkiej rytmice,

- silne efekty **kolorystyczne** (częste zmiany obsady), doskonała **dramaturgia** (rozplanowanie momentów kulminacji i odprężenia).

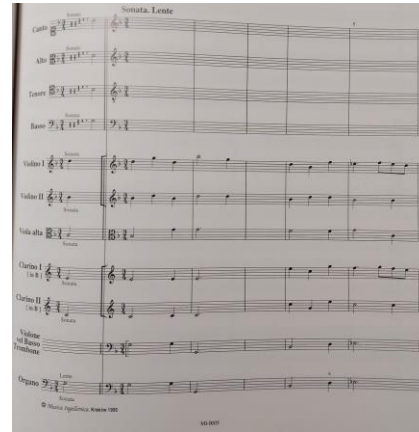
<https://www.youtube.com/watch?v=RPBGLrrBkVw> – **Cum invocarem** (CD: Kirby)

<https://www.youtube.com/watch?v=X1K-uecYta4> - **Te lucis ante terminum** / Do Ciebie przed końcem dnia

<https://www.youtube.com/watch?v=dSvL20u6Ow> – **In manus tuas Domine: live (dramat!)** Ojczy, w Twoje ręce

Conductus funebris → wyd. 1995. SATB, 2 vni, viola, 2 **clarini** + org.

- oprawa muzyczna nabożeństwa **egzekwii**; → **Egzekwie** (łac. *exequiae*) – towarzyszenie do grobu.
- wykonywany na **Wawelu** podczas uroczystości żałobnych po śmierci **Augusta II Mocnego**
→ 1 II 1733: „*In Exequiis Serenissimi Augusti secundo, regis Poloniae et electoris Saxoniae*“

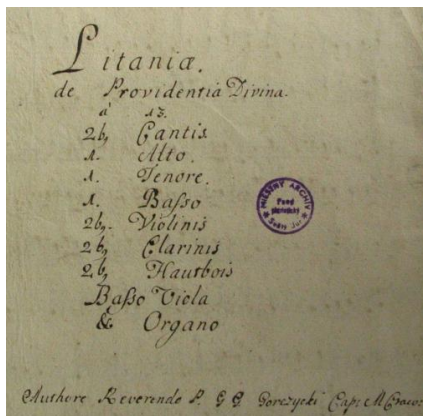

- dzieło nacechowane **prostotą i powagą**, bez efektów wirtuoz. i kontrastów fakturalnych.
- dzieło **kontemplacyjne** i skupione, o głębi wyrazu emocjonalnego:
- b. dojrzałe, łączy elementy **włoskiego** stylu wokalnego z bogatym **kontrapunktem**.
- mroczne **Libera me**, końcowe **Salve Regina**: komplikacje polif.,
- środki bar. retoryki muz. (motywy westchnień).

1. **Subvenite sancti** - SATB, 2 skrzypiec, 2 **clarini**, viola altowa, b.c.
2. **Libera me Domine** - SATB, 2 skrzypiec, viola altowa, b.c.
3. **In paradisum** - SATB, 2 skrzyp., 2 **clarini**, viola alt., b.c.
4. **Salve Regina** - SATB, 2 skrzypiec, 2 **clarini**, viola altowa, b.c.

Litania de Providentia Divina z 1726 (odkr. w 1972 na Słowacji: archiwum pijarów z Podolińca). Ed. 1980 [ma największą w dorobku kompozytora obsadę: 2SATB, 2 skrzypiec, 2 oboje, 2 **clarini**, wiolę basową, basso continuo].

- obsada: SSATB + 2 vni, 2 **oboje**, 2 **clarini**, viola bassa + **org.** (257 t.)
- 7 części (= koncerty kosc.)

Idaszak Danuta, *Litania Grzegorza Gervazego Gorczyckiego – nowe źródło do polskiego koncertu wokально-instrumentalnego z okresu baroku* [w:], *Dzieło muzyczne – teoria, historia, interpretacja*, Kraków 1984, s. 277-282.

→ <https://www.youtube.com/watch?v=ddawRce6a10> – The Sixteenth

2) STILE ANTICO:

- dominuje kontrapunkt n.c.n., pełne akordy/nasycone brzmienie, przejście od homorytmii do homofonii.

- gregoriański c.f., w *Missa Paschalis* wyk. 3 pieśni wielkan. *Chrystus Pan zmartwychwstał* (= tradycja: **Leopolita, F. Lilius, Peki**),

- gęsta, skomplikowana faktura polif., chorałowa melodyka, chorałowy c.f. (lokalne wersje diecezji krak.), długie melizmaty (*alla Palestrina*).

<https://www.youtube.com/watch?v=E2cmO4WW2LI> - Gloria

https://www.youtube.com/watch?v=N0DJLPZ8b_o Agnus

Inne: Motety na wzór renesansowych (hymny): *Tota pulchra es Maria; Sepulto Domino Omni die dic Mariae* ;

[illegible]